

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

DIGITALISAATIO, TIEDONHALLINTA JA ICT-MUUTOS SOTE-UUDISTUKSESSA

STM:n, SM:n ja VM:n lausunto eduskunnan
hallintovaliokunnalle 16.3.2021

Sote-uudistus

Nykytilanne

- Kuntien ja kuntayhtymien sote-pela ICT-kustannukset ovat vuositasolla noin 620 miljoonaa euroa ja muodostavat yli 50%:a kuntasektorin ICT-kustannuksista.
- Alueilla isot erot palvelujen järjestämisessä ja rekisterinpitovastuiden määrissä.
- Yhteisomisteisten palvelutuottajien merkitys kasvanut: 30-35% koko kuntakentän ICT-palveluista. Myönteinen vaikutus yksityiselle sektorille alihankinnan kautta.
- Pelastuslaitostoiminta on järjestetty isäntäorganisaatioiden tai valtakunnallisten toimijoiden kautta ja ICT-palvelutuotanto poikkeaa sote:sta.
- Asiakas- ja potilastietojärjestelmien käyttö on valtakunnallisesti sirpaloitunutta.
 - Yhteentoimivuushaasteita ja teknistä velkaa on paljon.
 - Vastauksia on haettu mm. hankkimalla kv. järjestelmiä (amerikkalaiset Epic- ja Cerner-järjestelmät Uudenmaan Apotti ja Keski-Suomen Aster -hankkeissa).
- Kansalliset yhteiset digitaaliset sote-palvelut ovat edistyneet ja tendenssin nähdään jatkuvan. Digitaaliset -palvelut osaltaan lisäävät kuntien tehtäväkenttää ICT-asioissa, mutta tavoitteellisesti auttavat sote-palvelujen tuottamisessa ja asiakaskokemuksessa (ks. Kanta-palvelut, Omaolo, päivystysapu 116117 ja Terveyskylä).
- Valtaosassa kuntasektorin organisaatioista HO:n painopistealueeksi tunnistettu tiedolla johtaminen ja sen tarvitsema kulttuuri on vasta muotoutumassa.

Uudistus sosiaali- ja terveydenhuollon ICT:n ja tiedonhallinnan näkökulmasta

- Järjestämisvastuun muutos on myös suuri muutos tiedonhallinnalle ja ICT:lle
 - Välttämättömiä muutoksia tulee paljon, jotka hoidettava toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi
 - Laajemmat hartiat mahdollistavat tehtävien paremman hoitamisen (esim. osaaminen, hankinnat, tietoturva)
- Asiakas- ja potilastietojärjestelmiin tulevat muutokset
 - Rekisterinpito- ja käyttöoikeusmuutokset
 - Järjestelmien yhdistäminen (ns. konsolidointi) tärkeää, jotta alueellinen palveluketjujen ohjaus ja johtaminen mahdollista
- Tietojohtamisen varmistaminen
 - Lakisääteinen tehtävä, yhteinen vähimmäistietosisältö (asetus), jolla varmistetaan vertailukelpoisuus

Uudistus sosiaali- ja terveydenhuollon ICT:n ja tiedonhallinnan näkökulmasta

- Ohjauksen viranomaisvastuut pysyvät ennallaan
 - STM strateginen ohjaus
 - THL operatiivinen ohjaava viranomainen
 - Kela vastaa Kanta-palveluista
- Uusia ohjauksen elementtejä
 - Investointien ohjausmenettely
 - Tiedonhallinta osa alueiden yhteistyösopimuksia
- Kanta-palvelut keskeinen yhteentoimivuutta varmistava rakenne
 - Tietojen yhdenmukaisuus, saatavuus yli organisaatorajojen, näyttäminen asiakkaille ja arkistointi
- SOTE-uudistuksesta riippumatta tapahtuu laajempaa digitalisaatiokehitystä
 - Asiointipalvelut, asiakas- ja potilastietojärjestelmien uudistaminen, tietojohtaminen, uudet teknologiat
 - Samanaikainen kehittäminen tulee vaatimaan priorisointia

Asiakas- ja potilastietojen rekisterinpitäjäyys ja henkilötietojen käsittely

- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain 58 §:ssä ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettavan lain 24 §:ssä **asiakas- ja potilastietojen rekisterinpitäjäyys on sidottu järjestämisvastuuseen ja on tehty TSA:n mukaisesti ja vastaamaan tosiasiallista tilannetta.**
- Vakiintunut TSV:n ratkaisukäytännön mukainen lähtökohta vahvistettaisiin siten lainsäädännön tasolla.
- Lain valmistelun yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriö kävi keskusteluja TSV:n toimiston kanssa eri asiakas- ja potilastietojen rekisterinpitovaihtoehdoista Uudellamaalla sekä myös Uudenmaan ulkopuolella.
- Uudenmaan alueen erilliset hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä eivät myöskään yhdessä määrittele perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja erikoissairaanhoidon tietojen käsittelyn tarkoituksista ja keinoista tietosuoja-asetuksen 26 artiklan edellyttämällä tavalla. Yhteisrekisteri ei vastaisi tosiasiallista järjestämisvastuuta siten kuin hallituksen esityksessä järjestämisvastuusta Uudellamaalla on esitetty säädettäväksi ja eri rekisterinpitäjien vastuun jakaminen erityisesti rekisterinpidon sisällön muuttuessa olisi erittäin vaikeaa järjestää. Lisäksi rekisteröityjen olisi vaikea ymmärtää tällaista järjestelyä.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain 58 §:ssä ehdotetaan täsmennettäväksi **TSA:ssa säädettyä siltä osin kuin tarkentaminen on katsottu välttämättömäksi tapauskohtaisen riskiperustaisen arvion perusteella** ottaen huomioon, että terveystiedot kuuluvat erityisiin henkilötietoryhmiin ja ovat arkaluonteisina pidettäviä tietoja, jolloin yksityiskohtaisempi ja tarkkarajaisempi erityislainsäädäntö on perusteltua.
- **Henkilötietojen liikkuvuus ja rekisterinpito ovat kuitenkin kaksi eri asiaa (ks. PeVL 7/2019 vp).** Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että **asiakas- ja potilastiedot liikkuvat Uudellamaalla saman henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön perusteella kuin muillakin Suomen alueilla.** Tiedon liikkumista edistää erityisesti uuden asiakastietolain myötä esitettävät muutokset.
- Sosiaali- ja terveysministeriössä on käynnistetty hankeohjelma **sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.**
- Myös Uudenmaan järjestämislain 24 §:ään tulisi lisätä vastaavat säädökset kuin järjestämislain 58 §:ssä, kun yksityinen palveluntuottaja tuottaa palveluita HUS:n lukuun.
- Terveys- ja terveydenhuollon palvelutarjoajan potilastietojen käsittelystä toiminnan lopettamisen yhteydessä tullaan säädettävän nykyistä kattavammin sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä.

Uudistus pelastustoiminen ICT:n ja tiedonhallinnan näkökulmasta

- Perustuu tällä hetkellä 22 pelastustoimen alueeseen
 - Ei ole tukenut mm. yhteisten resurssien tehokasta käyttöä ja toiminnan valtakunnallisesti yhteensopivien järjestelmien kehittämistä.
 - ICT-palvelut tuotetaan pääosin järjestämisestä vastaavien isäntäorganisaatioiden toimesta tai valtakunnallisesti.
- Pelastustoimi on keskeinen turvallisuusviranomainen
 - Pelastustoimen tiedonhallinnalle ja järjestelmien kehittämislle asetetaan erityisiä vaatimuksia mm. tietoturva, varautuminen
- Tavoitteena on mm. nykyistä paremmat valtakunnalliset ja yhdenmukaiset toimintamallit, yhteiset tietojärjestelmät, paremmat resurssit/osaamiset ja yhdenmukaiset palvelut koko maassa.

Uudistus pelastustoiminen ICT:n ja tiedonhallinnan näkökulmasta

- Uudistuksessa luodaan edellytykset nykyistä paremmin yhteneviin ratkaisuihin, tiedonhallintaan sekä yhtenevään tietohallintoon ja sen ohjaukseen
 - Kansallisesti toteutettavat yhteiset toimenpiteet yhdessä selkeän ohjauksen kanssa varmistavat pelastustoimen ICT-toiminnan ja -palvelujen kehittymisen tehokkaasti ja yhdenmukaisesti
- Tarkoituksena on luoda toiminnan, johtamisen ja kehittämisen kannalta saumaton kokonaisuus yhtenäistään pelastustoimen tietojärjestelmäkokonaisuutta ja tiedonhallintaa.
 - Kokonaisuuden kehittäminen on pitkäjänteistä ja vaiheittaista.

Toimialariippumaton ICT-toiminta

- Toimialariippumattomilla ICT-palveluilla tarkoitetaan sekä perusjärjestelmäpalveluja(* että toimialasta riippumattomia sovelluspalveluja, kuten talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmäpalvelut.
- Talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmien ja niiden yhteentoimivuuden on oltava täysin toimintakunnossa hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa.
 - yksin tässä asiassa monilla tulevilla hyvinvointialueilla nähdään iso kriittisellä polulla oleva työmaa
- Tällä hetkellä kunnat järjestävät toimialariippumattomat ICT-palvelunsa joko omana toimintana, sidosyksikköasemassa olevilta palveluntarjoajilta tai hankintasopimuksilla markkinoilla toimivilta yrityksiltä.
- Toimialariippumaton ICT edustaa noin 50-60% osuutta kuntien koko ICT-toiminnasta, mutta rajanveto toimialasidonnaisiin järjestelmiin on hankalaa vahvan riippuvuussuhteen takia.

*) työasemat, päätelaitteet, tietoturvapalvelut, identiteetti- ja pääsynhallintapalvelut, konesali- ja käyttöpalvelut sekä tietoliikenne- ja verkkopalvelut

Muutoksen toteutus, aikataulu ja muutuskustannukset

- Hyvinvointialueiden perustaminen tapahtuu sote-uudistusta koskevan lainsäädännön tultua voimaan niin sanotun voimaanpanolain mukaisesti.
- ICT-muutoksen laajuus vaihtelee alueittain. Muutos on vaativin alueilla, joilla järjestämisvastuuta ei ole koottu hyvinvointikuntayhtymiin.
- ICT-muutokseen varattava riittävästi aikaa ennen järjestämisvastuun siirtymistä, jotta toiminnan jatkuvuus voidaan turvata.
- Uudistuksesta aiheutuvat ICT-muutuskustannukset ovat noin 550–650 miljoonaa euroa. Kustannuksia aiheutuu ennen järjestämisvastuun siirtymistä muutoksen valmistelusta sekä hyvinvointialueiden alkuvuosina toimintaa yhtenäistettäessä. Myös kunnille aiheutuu muutuskustannuksia.